

LEVELEK NÉMETH ISTVÁN PÉTERNEK

2008. szeptember 28.

Kedves Pista!

Szóval ez (volt) az oka nagy hallgatásodnak! Ez folyt mögöttem, ez az „ármány” készülődött, a jól irányzott „döfés”: a meglepetés, a kötet maga. Már lemondtam a válaszról is, és egyszerre csak, lám, te magad jelentél meg, ha nem is az ajtómban, de teljes fegyverzetben, kötetteddel: Németh István Péter verseivel. Nagyon örülök, és köszönöm a megtiszteltetést. Már el is olvastam őket: sietve, de nagyon figyelve is a benyomásokra. Ezek pedig a következők.

Számodra a vers, a megszólalás, mint az a kötet mottójának is beillő Illyés-idézetből kiderül, alapvetően etikai kérdés: a szívvel-ésszel zsákmányolt vagyon összegyűjtésének, megőrzésének és továbbadásának kérdése. Verseidből is ennek igényét látom megformálódni, méghozzá kettős kötődéssel. Egyfelől a szülőföldhöz, ahogy dedikációdban írod, a tájházához fűződő szálak szövögetésével (vö. pl.: Emily Dickinson Fürednél, Balatonboglári képeslap, Tapolczai bordal stb.), másrészt az időbeli haza, a művelődéstörténet szereplőinek, emlékhelyeinek, rekvizitumainak megidézésével-életre keltésével (Reformkori anizs..., Boldog Henrik, Egy pannon Priapusz..., Levél-apokrif 1735-ből stb.). Ha már kettőt említettem, hadd folytassam egy harmadikkal is. Mert látom ám azt is, hogy a szellemi égbolt verseidben fölfelé mindegyre megnyílik, újabb távlatot nyer a versbe vont szereplők (alteregók?) hitével, vallásos áhitatával (Szent Margit..., Szent Múza..., Naplósorok a lánynevekről stb.). E kötetekben, melyek nyűgétől kortárs költőink egy része szabadnak tudja magát (vagy szabadulni igyekszik), Te a legnagyobb nyugalommal, egy növény természetességével vertél gyökeret. Hogy verhetsz, az szerencse kérdése is persze, tudom – másoknak már csak a nyelv földje adatott kapaszkodónak. (Ezt egyáltalán nem lekicsinylően mondom – a nyelvkritikai irányultság, az én identitásának megkérdőjelezése, a nézőpontok relativizmusának érvényesítése, a logocentrizmus elutasítása, az értelem nyelvbe helyezése, hogy csak néhányat emeljek ki a ma jellemző attitűdök közül, kortárs költészetünk egyik meghatározó, s egyáltalán nem eredménytelen törekvése.)

A te költészetedet a fentiek kevésbé vagy egyáltalán nem jellemzik. (Ezt is csupán mint tény említtem, nem értékítélet gyanánt: az irodalom táguló világegyetemében az én felfogásom szerint minden értéknek és törekvésnek éppen elég helye van ahhoz, hogy legyen, hogy lehessen.) Kötetedet lineárisan, előre haladva olvastam, ennek megvolt az az előnye, hogy láthattam (amit egyébként egyáltalán nem akartál elrejtetni) költői fejlődésedet, lírad bontakozását, egyúttal sajátos paradoxonát is. Nevezetesen azt, hogy éppen akkor kezdted saját hangodat megtalálni, amikor először próbáltál elrugaszkodni az élményköltészet talajáról, amikor mondanivalódat áttelelőbb formában, a szereplőkre keretei között is ki tudtad már fejezni (valamikor Az osztrák Szapphó és a Jókai Móricz búcsúja... fölfedezései-föltalálásai idején és nyomán). Ez a törekvés mindvégig jellemzi költészetedet, melynek legfontosabb formai hozadéka – meglátásom szerint – a pastiche. E kifejezésen itt nem valami stílrromantikát értek, még kevésbé imitatív tornagyakorlatokat, sokkal inkább, bármilyen meglepő is, önkifejezést, ezen túlmenően pedig egy sajátos hagyománynak, a pannon költő szerepének a fölállalását. Talán nem kell túlságosan részleteznem, hogy mit értek e kifejezéseken. Költészetednek (bizonyára nem is illik mondanom) nincs köze manírhoz vagy epigonsághoz, verseid szuverén alkotások, melyek leginkább a művelődés visszpillantó-tükreiben mutatják meg a lét (létezésed) lehetséges helyeit-pillanatait és/vagy bizonyítékait. Már a verscímek katalógusa is túl beszédes ahhoz, hogy e megállapítást cáfolni lehetne. Néhány találmányra kiragadott verscím is erről árulkodik (Vasárnapi hexameterek, Szent Margit a veszprémi klostromban, Szent Múza húsvéti képeskönyve, Döblingi klapanciák stb.).

A pastiche jelleget a versformák, az antik időmértékes versidom hangsúlyozott jelenléte is erősíti (pl. az Öt Berzsenyi-könnyceppben). A hagyománnyal való költői játékokra is van hajlandóságod és képességed, példa erre a háromkirály-járás népi játékát fölelevenítő és újrajró költemény, a Vízkereszt (amelyben a középkori festmények groteszk megoldása, a szerző portréjának a berajzolása is figyelmet érdemel). E sort nyilván még folytatni

lehetne, de talán ennyi is elég ahhoz, hogy érzékeltetni tudjam: költészeted a hagyomány talaján áll, erős helyi színeket mutat, a múlt értékeihez való kapcsolódást ráadásul a versek formai megoldásaikkal is hangsúlyozzák.

Mégsem múzeumban járunk. Már a stílusutánzás fénytöréseiben is egy mai, modern ember portréjára ismerhetünk (számomra legmegragadóbban a költő metafizikai nyugtalanságát is kifejezni képes, Parancs Jánosnak ajánlott Naplósorok a labirintusról című opusban). S amiről eddig még nem beszéltem, itt vannak a teljesen spontán, szabadversszerű költemények, leginkább életképekbe rejtett üzenettel (Naplósorok egy nap végén, Naplósorok a kegyelemről, Az élet dele, Naplósorok a fehér sportról stb.) – ezek N. I. P. költészetének újabb dimenzióját mutatják, de milyen meglepő: nem alternatívaként, nem útelágazásként. Ez a költő bátran jár és járhat egyszerre két úton, két irányban: nem fog beleszakadni. Valami különös rejtelem folytán az egymástól eltérő irányok költészetében nem kioltják egymást, még csak nem is interferálnak egymással: kéz a kézben járnak. Ez a szelídség, összhang, harmónia N. I. P. költői világának talán legsajátabb vonása: sokkal inkább adottsága, mint eredménye. Levegője. Szinte észre se vesszük, ha vesszük. De átmossa a tüdönket, vérünket megtisztítja, szívünket táplálja, rosszabb esetben is óvja (a rossztól).

2010. november 26.

Kedves Pista!

Gondolom, nem tőlem halod a jó hírt először: Te nyerted meg vers kategóriában a Napút Erkel-pályázatát. Nekem igazi meglepetés és öröm volt hallani (Szondi György tolmácsolásában) a nevedet a legújabb folyóirat-számot bemutató műsor alkalmával. Véletlenül ott voltam. Azóta verseidet is volt módomban elolvasni. Nagyon szépek ezek – úgy látom-hallom, a jelzett formában íródtak: könnyedén, „bögyöddel alig érintve” a metrum vizét, éppen csak fodrozva „tükörét”, e suhanásban fölillantva a jelenbeli s főleg a múlt, az édes, felejthetetlen ragyogású múlt képeit. Nem elégikus képek ezek, s legalább ennyire nem idill az idill – lebeg ez is valahol a műfaj-sejtelmek horizontján. Eleven, hamvas plein air, és zene mégis, zenei kompozíció sugallata. Mondjuk Debussy? Vagy Ravel? És mégis Németh István Péter: a régi jó ismerős, a pastiche érzékeny és érzékletes újraélése. Gratulálok Pistám, és öllelek barátsággal és szeretettel: Pali

2010. december 11.

Kedves Pista!

Megkaptam Kéklő dunántúli irkátat [Németh István Péter, é. n.], s nagy gyönyörűségem tellett benne. Bármilyen friss is, olyan, mint az óborok – muszáj rá (majd) visszajárni. Klasszikus ízeit ízlelgettem: Theokritoszba oltott Vergilius és Horatius (vagy fordítva?) – miközben teljesen szuverén. Gyönyörűek a színei. S nagyon tetszett a nyelv olvadákonysága is, a költői merészség, mely verslábaival (ha kell) átlábal a szavak diszkrét egységein, ezáltal sajátos expresszivitást is adva nekik. (Expresszív, legalább ennyire az archaizáló felfogású hexameterképzésed is.) Érezni soraidban a tűz melegét, a tárgy iránti magas érzelmi hőfokot. S közben persze látni a mesteri kimunkálást is. És Cséby Géza szép ajánlásával egyetértve, a balatoni táj természeti szépségekben gazdag világot s ugyanakkor az eltűnt idő fájdalmasan idilli képét. S mindenekfölött talán: a mértéket, a nosztalgiában is. Egy kifelé figyelő, befelé érző lélek kellően szemérmes, ezért oly hiteles (hitelesen tárgyias, tárgyiasan hiteles) vallomásaiként. (Azt persze már csak én tudom, ez a mi kettőnk, számomra eléggé nem is méltányolható titka, hogy miféle, következetesen ismétlődő versformában.) Köszönöm, köszönöm, barátom, s minden jót: áldott karácsonyt és boldog új évet kívánok: Pali

2010. december 12.

P. S.: Pistám, vedd levelem utószónak a tegnapi végére. Ugye, megmondtam! Azóta is a verseid olvasgatom. S nem hagy nyugodni klasszikus íze! Theokritosz és a többi: itt talán nem is eléggé tág horizontok. Nagyobbat kell mondani. Az aranykor tudása ez, aranykori tudás (nem híján a tragikumnak). A legősibb forrás, maga Homérosz. Figyeld csak meg, ki tud más olyan telt zengést adni szavaknak? Csak ő. S félve mondom: a te Kék irkád is. Merő gyönyörűség. Mint ez is.

Apám testamentuma

Mert egyebek közt arra is édesapám tanított, hogy
Néma gyakorta a zöld lomb, s szisszen a holt avar éppen,
Hát horgassza fejét le, ki gombáz' és aki olvas.
S hagyjam háborítatlan a fészkek kék magasában
Szeplős csuszka-, rigó- és gerletojás melegét,
Hogy jegenyéknek a fókusza, bizton gyűljön a Nap már –
Hogy ne a mámort szomjazzam, de a borban az Istent,
S álmom mókusa fusson a sorsomnak kerekében,
Hajtson akár nincsen-köve malmot, járjam a lisztet,
És ne legyen hazug abból egy fűvásnyi se, és hogy
Ott vagyok otthon, ahol még verseket is tudok írni;
Így lehet életem át füttyörészniem védtelenül csak,
Mindég várva a tintasötét Balatonra szivárványt:
Nem szépíteni, amit jóvátennem kötelesség.

P. S. ad P. S.: Nem volt könnyű kiválasztani versed – a sok közül sem. (Jobbnál jobb a kínálat.) S hogy lásd, nem tréfálok, ideírok még egyet s más. De szigorúan. (Ilyen nagy szavak mellé kell a szigorú magyarázat.) Mindenekelőtt az aranykorhoz, némi pszichológiával. Sejtésem szerint az aranykori Édenbe való ki-bejárkálásod lehetősége az apaképhez való viszonyodon nyugszik. Egy olyan apa emlékéen, aki példamutatásával nemcsak élni segített, de ehhez erkölcsi alapozást is tudott adni. Akiről a kamasznak nem kellett leválnia. Ez a kamasz felnőtt is gyermek maradhatott. Olyan képességgel, amelyet Schiller a naiv, Ady a gyermek kitüntetett kategóriájával jellemezett (előbbi a homéroszi költészetre, utóbbi Petőfiére utalva – nem Petőfi életrajzára). Ennek a mindvégig hűségesen megőrzött, s most Kéklő dunántúli irkádiban kibuggyanó gyermekinek köszönhetjük az ideális valóság látványát verseidben. A teremtett világ tüneményeiben való gyönyörködés képességét. Egy kicsit a szerencsének is köszönhetően persze, hogy épp ide, a Balatont övező hegyek karéjába tett le a gólya. Mi, akik többé-kevésbé valamennyien ideál és való szakadásának a foglyai vagyunk, csak csodálkozhatunk ekkora adományon, s a talentumok megőrzésének és szaporításának bibliai nyomokon haladó ilyen szép példáján. Én, Pistám, akit szintén az utóbbi felelőssége nyom, tudom, mit beszélek – gyerekkorom az apámmal való (részben történelmi okokkal magyarázható) háborúság viszonyai közt telt, ez edzett korán érő felnőtté. Hát nem természetes, hogy éppen mi nyújtunk kezet egymásnak?